

Wat zijn economen eigenlijk waard?

*Hugo Keuzenkamp**

Rede uitgesproken ter aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de Toegepaste Economie aan de Universiteit van Amsterdam. De oratie is in boekvorm verschenen onder dezelfde titel bij Vossiuspers Amsterdam University Press, Amsterdam 2001.

‘Als ik zeven zonen zou krijgen, zouden ze alle zeven econoom moeten worden.’ Die uitspraak is niet van mij, maar van één van de grondleggers van de moderne micro-economie, Carl Menger (Hayek, 1991, blz. 35)¹. Het denken in termen van afnemend grensnut, waaraan hij bijdroeg, was blijkbaar geen belemmering om zeven kinderen te wensen, laat staan ze allen een toekomst als econoom toe te wensen.

Had Menger gelijk, en is de waarde van economen inderdaad zo hoog? Dat u hier zonder betalen plaats mocht nemen, is een veeg teken. Gelukkig is er een verschil tussen prijs en waarde. Juist economen weten dat, al beweerde Oscar Wilde het tegendeel. Maar ik moet toegeven dat een antwoord op de vraag, wat economen eigenlijk waard zijn, in eerste instantie weinig verder komt dan het noemen van een dagtarief.

Omdat u nieuwsgierig bent zal ik daar kort op ingaan, dan hebben we dat gehad. Het dagtarief van wetenschappelijke economen – want om die economen gaat het in deze oratie – varieert ergens tussen twee flessen wijn en vierduizend

* Hugo Keuzenkamp (keuzenkamp@seo.fec.uva.nl) is hoogleraar toegepast economisch onderzoek en algemeen directeur van de Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam.

¹ Het aantal economendynastieën is, voor zover ik weet, niet groot. James en John Stuart Mill, Auguste Walras en Marie-Esprit Léon, Neville en Maynard Keynes; John Clark; Milton Friedman en David Friedman (Rose Director, Aron Director); de familie Arrow-Samuelsom-Summers; Jacques Drèze en Jean; in Nederland de Verrijn Stuarts.

gulden. Daarboven zijn er een paar uitschieters, maar als u een dagje een zware econoom nodig mocht hebben hoeft u zelden meer dan drie- á vierduizend gulden te betalen. Emiel Ratelband kost u aanmerkelijk meer. Als u mijn eigen dagtarief wilt weten, dan praten we na de receptie over de opdracht die u in gedachten had. Nieuwsgierigheid heeft een prijs.

Met het noemen van dagtarieven is de vraag, wat economen eigenlijk waard zijn, verre van beantwoord. En dan doel ik niet eens op het verschil in gebruikswaarde en marktwaarde, waar Adam Smith het in zijn *Wealth of Nations* al over had: 'The things which have the greatest value in use have frequently little or no value in exchange' (Smith, 1776, blz. 32). De gebruikswaarde van lucht is heel hoog, de marktwaarde is laag – misschien met uitzondering van gebakken lucht. Hetzelfde geldt voor een aantal ideeën die de economie heeft voortgebracht. Zo iets elementairs als dubbel boekhouden is van onnoemelijk veel waarde. Het idee zelf zweeft vrij rond, er hoeft niet voor betaald te worden. Economen produceren informatie, en de waarde van informatie is niet altijd eenvoudig vast te stellen.

Naast het verschil tussen gebruikswaarde en ruilwaarde, waar Smith het over had, is er een ander en meer recent onderscheid in het waardebegrip. Dat is het verschil tussen private en maatschappelijke waarde. Hiermee betreden we het domein van de moderne welvaartstheorie. In een omgeving waar markten niet perfect functioneren kan dat verschil groot zijn. Denk aan externe effecten, asymmetrische informatie en overheidsingrijpen. Door zulke verstoringen wordt het nut van economische analyse vaak onvoldoende op waarde geschat. Ik kom daar later in mijn rede op terug.

1. De (on)macht van economen

Eerst wil ik kort ingaan op een vooroordeel waar ook u last van heeft. U denkt namelijk dat economen veel macht en invloed hebben. Welnu, u heeft het mis. Althans, wetenschappelijke beleidseconomen, economen die met enige regelmaat hun ideeën toetsen aan de kritiek van collega's via publicaties in gerefeerde organen, hebben maar weinig directe invloed op beleid². Uiteraard meen ik dat deze misstand verholpen dient te worden. Wetenschappelijke economen die de juiste dosis bescheidenheid bezitten verdienen meer respect, meer invloed, meer macht.

² Onlangs beweerde een collega van mij in zijn inaugurele rede, dat beleidsmedewerkers van centrale banken die veel publiceren voor veel invloed van hun bank zorgen. Ik zou wel *willen* dat het waar was, maar vrees dat het meer academische zelfoverschatting is (zie Eijffinger, 2001).

Een veel geciteerd citaat van John Maynard Keynes is dat '...the ideas of economists and political philosophers, both when they are right and when they are wrong, are more powerful than is commonly understood. Indeed, the world is ruled by little else' (Keynes, 1936/1973, blz. 383). De nog vaker geciteerde rest van het citaat zal ik u besparen. Als een typische exponent van de Britse academische elite geloofde Keynes in de macht van het intellect. Hij was weliswaar met regelmaat diep teleurgesteld dat zijn analyses niet onverdroten door beleidsmakers werden overgenomen, maar uiteindelijk, meende hij, beslecht het intellect en niet het gevestigde belang het pleit. Inderdaad klagen sommigen over 'economisering' van de samenleving. Kardinaal Simonis waarschuwde er onlangs voor: 'Economische belangen worden dominant. Nederland vereconomiseert' (*NRC Handelsblad*, 1998). En Thijs Wöltgens, ooit begonnen als leraar economie, wijst op 'een economisering van ons wereldbeeld onder leiding van de neoliberalen' (*Vrij Nederland*, 1999, blz. 53. Zie ook mijn kritiek in *ESB*, 1999b, blz. 481).

Ik ben het met dat alles oneens. Keynes tijdgenoot Frank Knight was realistischer. 'The serious fact is that the bulk of the really important things that economics has to teach are things that people would see for themselves if they were willing to see. And it is hard to believe in the utility of trying to teach what men refuse to learn or even seriously listen to' (Knight, 1951, blz. 2-4). Een voorbeeld. Ik maakte recent een voorval mee na een lezing van Edward Lazear over de dalende participatie van ouderen op de arbeidsmarkt. Lazear liet wat plaatjes zien van participatiecijfers in samenhang met de beloning van blijven werken ten opzichte van vervroegd pensioen. Het liet niets aan de fantasie over. Toen ik na afloop aan een aanwezige parlementariër, bepaald niet de domste, vroeg wat zij ervan vond, was het korte antwoord 'Een typisch economenverhaal'. Dat was niet positief bedoeld.

Waarom is de macht of invloed van onafhankelijk denkende wetenschappelijke economen niet wat groter? Waarom hebben economen, die veel te zeggen hebben, weinig te vertellen?

George Stigler heeft daar een verklaring voor. Economen missen de echte expertise op praktische beleidsvraagstukken, en hebben te weinig zendingsdrang om het beleid te kunnen beïnvloeden (Stigler, 1965, blz.1). In het geval van Keynes denk ik dat die stelling onhoudbaar is: Keynes was buitengewoon goed ingevoerd in de praktische beleidsvraagstukken van zijn tijd en een gedreven wereldverbeteraar. Ik denk dat de onmacht van economen andere gronden heeft.

Een probleem is dat ideeën van economen niet eenduidig zijn. De ideeën van Keynes kwamen niet overeen met die van Marx, en ook niet met die van Hayek (al waren Keynes en Hayek het over fundamentele zaken meer eens dan vaak wordt gedacht). Ik ga niet beweren dat economen het over alles met elkaar on-

eens zijn, zoals een ander vooroordeel luidt, maar over complexe beleidsvragen is er inderdaad met regelmaat een scala aan verdedigbare opvattingen. Juist onder wetenschappers treft men deze pluriformiteit. Immers, een wetenschapper is op zoek naar het onbekende en houdt zich dus bezig met vraagstukken waarvan de oplossing nog niet vast ligt. Dat zijn vaak de vraagstukken waarmee politici te maken hebben. Sommige wetenschappers zijn zich bewust van hun beperkingen. Robert Lucas, op wie ik nog terugkom, antwoordde ooit op de vraag, wat hij zou doen als hij lid zou zijn van de Council of Economic Advisors van de Amerikaanse president: 'Aftreden!' (in Klamer, 1984, blz. 54).

Verdeeldheid onder economen vermindert hun macht en invloed. Nigel Lawson, indertijd minister van Financiën onder Margaret Thatcher, schrijft met enige ironie 'it was only when, halfway through my time as Chancellor, I equipped myself with outside economic advice, that my conduct of macroeconomic policy got into difficulties. In general, the advice I received was so mixed as to be illuminating rather than operationally useful' (Lawson, 1992, blz. 390)³.

De invloed op zaken, waar economen in grote mate consensus over hebben, is evenmin verzekerd. Alan Blinder formuleerde eens een Wet van Murphy voor economisch beleid. Deze wet luidt dat economen het minste invloed hebben op beleid waar zij veel verstand van hebben en het met elkaar eens zijn, terwijl ze het meeste invloed hebben waar ze het minste weten en sterk verdeeld zijn. Een variant op dit thema is de verzuchting van mijn leraren aan de London School of Economics, medio jaren tachtig, dat Engeland, het land in Europa met de beste economen, de grootste economische problemen ervoer, terwijl de Duitse economie uitstekend draaide hoewel er nauwelijks een econoom van naam rondliep. Tien jaar later had Duitsland overigens zijn eerste Nobelprijswinnaar in de economie gescoord. Met de economische toestand was het op dat moment aanzienlijk minder gesteld.

Terugkijkend op de afgelopen twintig jaar van sociaal-economische politiek durf ik de stelling aan, dat de waarde van wetenschappelijk economisch advies voor de grote beleidsvragen gering is geweest. Ook economen conformeren zich aan de waan van de dag, in Nederland nog meer dan elders, deels wegens de geschiedenis van verzuiling en pacificatie. Economen waren lange tijd aan een zuil (politiek-geestelijke stroming) verbonden. Benoemingen aan universiteiten waren verzuilde benoemingen. Een wederdienst was assistentie aan de zuil als deskundige bij het overlegproces. In de Sociaal Economische Raad, het instituut van de verzuiling bij uitstek, kwamen verschillende belangen en maatschappelijke geledingen bijeen om over sociaal-economisch beleid te praten

³ De economen die een keer of vijf tijdens een diner bijeen kwamen waren onder meer Mervyn King, Patrick Minford, John Muellbauer en Samuel Brittan.

(Lijphart, 1990, blz. 107 e.v.). Het discours werd ondersteund door de analyses van het Centraal Planbureau, dat voor een gemeenschappelijk referentiekader zorgde. In zo'n omgeving wordt de econoom snel tot een bemiddelaar tussen belangen, een zoeker naar consensus. Economen denken vaak te weinig als econoom en gedragen zich te weinig als econoom. Daarmee wordt hun comparatieve voordeel onderbenut.

Bezie de recente economische geschiedenis van Nederland in vogelvlucht. Eind jaren zeventig was in Nederland ongeveer alles wat Smith verboden had tot beleid verheven. Op talloze markten was het prijsmechanisme deels of geheel buiten werking gesteld: de woningmarkt (met woningdistributie), de arbeidsmarkt (met loonmaatregelen), de markt voor levensmiddelen (landbouwpolitiek), de communicatiemarkt (staatsbedrijf der PTT), en zo verder. Gelijktijdig intervenueerde de overheid in het economisch proces met een monetair en budgetair beleid, dat pretendeerde de macro-economie te kunnen reguleren.

Zoals u allen weet liep dit volledig mis. Of dit de schuld van economen is weet ik niet. Friedrich Hayek meende van wel en zijn plaatsvervangende schaamte was intens. In 1974 sprak hij, bij de aanvaarding van de Nobelprijs, de treurige woorden 'We have indeed at the moment little cause for pride: as a profession we have made a mess of things' (Hayek, 1989, blz. 3).

In Nederland was een groot aantal prikkels van de markt vervangen door afspraken en regulering in een corporatistische omgeving. Toen de verzuiling afbrokkelde en de naleving van afspraken veel moeilijker af te dwingen was, werd afwenteling symptomatisch. Het stelsel van sociale zekerheid expandeerde, de kosten werden afgeschoven. Een spiraal van lonen, inflatie en lasten was het resultaat. De overheid poogde dit met loonmaatregelen te beheersen. Teruglopende investeringen, die mede het gevolg waren van een zwak ondernemingsklimaat, werden met investeringssubsidies bestreden. Overheidsuitgaven die uit de hand liepen werden met een 1%-maatregel bedwongen. Die maatregel hield in dat het aandeel van de overheid in het nationaal inkomen met een procentpunt per jaar mocht toenemen. In de geleidelijke ontwrichting van markten werd het ene marktfaal met het andere beantwoord. Doordat de veerkracht uit de markt was verdwenen kon de tweede oliecrisis van 1979 bij ons harder toeslaan dan waar ook.

Het was tevens de tijd dat ik economie ging studeren. Het denken in Amsterdam werd beheerst door de vraag, hoe de overheid de crisis te lijf kon gaan. Hoofdpunten waren centraal geleide loonpolitiek, budgettair stimuleringsbeleid, industriebeleid, en arbeidsduurverkorting. De huidige onderdirecteur van het Centraal Planbureau bepleitte een stimulerend begrotingsbeleid (Van Ewijk, De Klerk, Reuten en Thio, 1982). En de huidige directeur van het Tinbergen Instituut berekende dat een 32-urige werkweek met behoud van loon soelaas bood,

als reactie op een ander artikel van de huidige financieel woordvoerder van de kamerfractie van de PvdA, die meende dat voor een werkweek van 25 uur wel een beetje loonmatiging gewenst was (Teulings, 1985). Buiten Amsterdam was het niet veel anders. In Groningen domineerde het Keynesianisme, in Tilburg wilde men loonafspraken, Rotterdam ging voor een nieuw industrieel elan en aan de VU bad men tot God. Nederlandse economen die van de consensus afweken, zoals Korteweg, speelden geen rol van betekenis.

Natuurlijk waren er economen met invloed, maar dat waren vooral beleidsconformisten. Een beetje conformisme is essentieel voor invloed. De Nederlandse instituties bevorderden conformisme te zeer en verminderen daarmee de toegevoegde waarde die onafhankelijk denkende economen kunnen bieden.

De eerste breuk in het beleid kwam tot stand bij het aantreden van het 'no nonsense' kabinet Lubbers. De breuk hield een aantal kostenbesparingen in, zoals drie procent korting op ambtenarensalarissen en het versoberen van de sociale zekerheid – maar ook zwaar snoeien in overheidsinvesteringen. De overheid werd niet langer als oplossing van alle economische problemen gezien. De RSV-enquête droeg sterk aan de cultuuromslag bij. Maar het vertrouwen in markten bleef beperkt, gezien het belang dat werd toegekend aan afspraken tussen sociale partners over arbeidsduurverkorting en een matige loonontwikkeling, het befaamde Akkoord van Wassenaar. Dit illustreert overigens mijn eerdere stelling dat daar waar de wetenschappelijke kennis het sterkst ontwikkeld is, deze de minste invloed heeft. In Nederland behoorden de arbeidsmarktconomen in de jaren tachtig tot de internationale top en stonden ze met kop en schouders boven hun meeste collega's in Nederland. Het heeft een van de meest perverse beleidsmaatregelen, het bevorderen van arbeidsduurverkorting en vroegde uittreding, niet kunnen verhinderen.

Een belangrijk instrument dat economen in die dagen naar voren schoven was het macro-econometrisch model. Het CPB had een dominante positie in de modelbouw, maar ook instellingen als de Rijksuniversiteit Groningen (onder auspiciën van Simon Kuipers) en de Stichting voor Economisch Onderzoek (met toen Wim Driehuis) maakten macromodellen om de economie te voorspellen en te simuleren hoe overheidsbeleid zou uitpakken. Ik heb dat zelf van dichtbij mee mogen maken, toen ik als student-assistant met het model Secmon werkte.

Al deze modellen, van Kuipers, Driehuis en het CPB, waren in wezen ongeschikt voor het analyseren van begrotingsbeleid. Daarvoor zijn twee redenen. Ten eerste bevatten ze geen financiële voorraadgrootheden, zoals de schuldpositie van de overheid en de vermogenspositie van burgers. Structurele effecten waren daardoor eigenlijk niet met de modellen te ondervangen. Ten tweede ontbeerden ze een gedegen micro-economische basis. Het functioneren van markten en de rol van verwachtingen speelde geen rol in de modellen; de dy-

namiek (dat wil zeggen, de wijze waarop beslissingen voor een langere tijdshorizon worden afgewogen, ofwel intertemporele optimalisatie) was zeer willekeurig. Lastenverlichting, een belangrijk beleidsthema in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, kon in de modellen van het CPB en zijn concurrenten geen genade vinden: het zou op zijn best slechts op de zeer lange termijn positieve gevolgen hebben voor de economie. De Tilburger Schouten pleitte voor loonmatiging in combinatie met lastenverlichting, maar werd door de rekenmeesters afgepoeierd en wierp de handdoek in de ring. Eén van de weinige economen in die tijd die in de gaten had hoe gebrekkig het economisch instrumentarium was, was Eduard Bomhoff. In het economische wereldje een buitenstaander.

Een historisch moment, dat goed paste bij het economisch beleid van de kabinetten Lubbers, was de aanvaarding van het Verdrag van Maastricht. Daarmee werd de weg voor de Europese Monetaire Unie (EMU) geklaard. De rol van wetenschappelijke economen is in dit hoofdstuk gemengd. Aan de ene kant is er de theorie van optimale valutagebieden, die Robert Mundell in 1961 publiceerde en een wetenschappelijk fundament onder de EMU legt. Waarbij overigens flink wat discussie is gevoerd over de vraag of de EMU-landen inderdaad een optimaal valutagebied vormen. Aan de andere kant zijn er de convergentiecriteria, zoals de staatsschuldquote van zestig procent of de doelstellingen voor inflatie, rente en financieringstekort. Geen weldenkend econoom steunt deze criteria op basis van economische overwegingen (zie ook Keuzenkamp en Van der Ploeg, 1990). Het Verdrag van Maastricht is derhalve wel veel besproken geweest onder vakeconomen, maar de feitelijke vormgeving is politiek en bestuurlijk, niet economisch bepaald. Anders gezegd, de invloed van het economisch denken was niet onbelangrijk maar van secundair belang.

Met het Verdrag van Maastricht zijn we in 1991 gekomen, en rond die tijd voltrok zich de tweede breuk in het beleid. De bezuinigingsmaatregelen van de kabinetten Lubbers hadden weliswaar enige druk van de ketel gehaald, maar markten ondervonden steeds evidentier hinder van goedbedoelde overheidsinterventies. De operatie Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit werd op gang gebracht. De aanloop vond plaats ten tijde van Lubbers III. De drie hoofdrolspelers waren geen economen maar juristen: Yvonne van Rooy, Ad Geelhoed en Wubbo de Boer. Hans Wijers, wel een econoom, was katalysator (zie ook Keuzenkamp, 1999a).

Er was, buiten de wat eenzame Amsterdamse hoogleraar De Jong, geen sterke industrial organization traditie in Nederland⁴. Marktwerking past slecht in de

⁴ Toegepaste micro-economie was volledig verdrukt door vakken die in de praktijk letterlijk dan wel feitelijk varianten op macro-economie waren, zoals openbare financiën, internationale economie, ontwikkelingseconomie, monetaire economie, macro-economie et cetera.

modellen die de toon zetten. De omslag ten gunste van institutionele vernieuwing werd daardoor echter nauwelijks gehinderd. Ze kreeg een enorme stimulans toen het reeds lang sluimerende probleem met de WAO tot crisis verwerd. Die crisis heb ik actief gevolgd. Onder andere met mijn toenmalige Tilburgse collega Raymond Gradus pleitte ik voor privatisering van de WAO en het introduceren van marktwerking in de instituties van de sociale zekerheid (Gradus en Keuzenkamp, 1992, blz. 70-79; Keuzenkamp, 1991a)⁵. Door de Nederlandse economen die van sociale zekerheid hun specialisme hadden gemaakt werden we voor gek verklaard. Ook daar had conformisme het van economisch denken gewonnen.

Marktwerkingbeleid werd door de omstandigheden afgedwongen. De inspiratie kwam minder van toonaangevende Nederlandse beleidseconomen, dan van praktijkervaringen in het buitenland (met name Groot-Brittannië en de Verenigde Staten). Het belangrijkste economische adviesorgaan, het CPB, heeft de discussie over een andere organisatie van de sociale zekerheid en over mededingingsbeleid goeddeels gemist⁶. Deze zaken laten zich, in tegenstelling tot budgettair beleid, loonmatiging of herverdeling van arbeid, niet serieus in de grote rekenmodellen analyseren. Het verkopen van de PTT en Postgiro heeft een klein budgettair effect dat goed in de modellen past, maar een economisch effect dat daar ver bovenuit stijgt.

2. De waarheid – een gevaarlijke illusie

Modellen disciplineren het denken. Dat is een groot goed. Tegelijk leiden modellen snel tot een wetenschappelijke illusie. Als ze de werkelijkheid goed kunnen nabootsen wordt dat soms als voldoende reden gezien om ze voor beleidsbeslissingen in te zetten. Vooral modellen die alle facetten van de economie in samenhang beschrijven, leiden tot gevaarlijke pretenties. Bijvoorbeeld, dat er één model zou zijn dat voor alle economische beleidsvraagstukken geschikt is, en dat wetenschappelijke vooruitgang bestaat uit het verder verfijnen van dat ene model. Uiteindelijk geldt dat model dan als de best mogelijke benadering van de waarheid. Ik wil u waarschuwen tegen zulke pretenties. De waarheid is een gevaarlijk hersenspinsel. Het geloof erin heeft de economie veel schade berokkend (Hayek, 1979).

⁵ De specialisten op het gebied, Leo Aarts en Philip de Jong, zagen destijds meer in (niet onverstandige) maatregelen als de invoering van deeltijdvt.

⁶ Henk Don betoogt in zijn artikel (*ESB*, 1996, blz. 208) dat dit nogal meevalt, maar de externe visitatiecommissie die bijdroeg aan het rapport *Scanning CPB* ondersteunt de kritiek. Het CPB is de laatste paar jaar terecht bezig met zich opnieuw te oriënteren.

Economen zien zich graag als wetenschappers – de enige echte binnen de menswetenschappen. Wij economen hebben namelijk samenhangende theorieën in plaats van een samenraapsel van stellingen. We hebben harde data, want economisch handelen is meetbaar dankzij de uitdrukking ervan in geld. En er zijn empirische technieken om theorieën aan data te toetsen. En dat, zo denkt men, is wat echte wetenschap is: het toetsen van weloverwogen samenhangende theorieën aan de weerbarstige werkelijkheid, om vervolgens bij elke weerlegging een stap te zetten die ons dichter bij de waarheid brengt.

Deze wetenschappelijke illusie wordt gevoed door de nalatenschap van enerzijds Walras in de economische theorievorming, en anderzijds die van Neyman-Pearson in het statistisch instrumentarium.

Léon Walras introduceerde een mooi analytisch bouwwerk, de theorie van het algemeen evenwicht. Die theorie laat zien hoe het economisch handelen van vragers en aanbieders op verschillende markten samenhangt, en wat de waarde van het resulterende economisch evenwicht is. Het is de basis voor het formaliseren van de onzichtbare hand van Adam Smith. In de wat modernere vorm van Arrow, Debreu en anderen vormt het een onmisbaar referentiekader voor het begrip van markten en hun mogelijke falen. Zonder een gedegen analytisch raamwerk is de economie slechts een verzameling losse uitspraken en zou de waarde van voorspellingen en instrumenten keer op keer op ad-hoc basis bepaald moeten worden. Ik meen dat we mede dankzij het werk van Walras en verwanten aanzienlijk verder zijn dan zo'n casuïstische benadering (zie Hahn, 1985)⁷.

In zijn hoofdwerk gaat Walras kort in op het verschil tussen 'science, art and ethics'. Zijn criterium voor wetenschap was waarheid, terwijl kunde aan nut, en ethiek aan het goede werd gerelateerd (Walras, 1926, blz. 64). De 'pure theory of economics' is volgens Walras wetenschap en betreft dus de waarheid (blz. 71-72). Met zijn geloof in de waarheid van de zuivere theorie overspeelde Walras zijn hand. Natuurlijk, een zuiver wiskundig bouwwerk zoals de algemeen evenwichtstheorie 'klopt' of 'klopt niet' (even ervan uitgaand dat we het over de definitie van een wiskundig bewijs eens zijn, hetgeen een verhaal apart is). Maar om betekenisvol te zijn, moet het formele wiskundige bouwwerk met feitelijke informatie worden gevuld. De hoofdletter D met subscript a en b, ofwel $D_{a,b}$, is dan opeens de effectieve vraag naar a in ruil voor b, en als we ook nog eens goederen c tot en met n introduceren, waarbij n een heel groot getal is, hebben we alle mogelijke goederen in de economie. In de praktijk hebben we slechts informatie over een kleine verzameling aggregaten. Bijvoorbeeld het

⁷ Merk op dat Hahn in zijn betoog zwaar stelling neemt tegen pseudo-wetenschappelijke voorspellingen uit de macro-econometrie.

aggregaat 'paraplu'. Een paraplu in de regen ziet er heel anders uit dan een paraplu als het droog is.

De waarheden van Walras zijn denkbeeldig. De empirische toepassing is nooit waar. Op zijn best is ze behulpzaam bij het analyseren van specifieke problemen. Soms is dat het geval, vaak ook niet. Neem een bepaald soort paraplu, namelijk een verzekering tegen inkomensderving. In een algemeen evenwichtsmodel kan geanalyseerd worden wat zo'n verzekering betekent voor het arbeidsmarktgedrag, afhankelijk van wie er voor betaalt en welke risico's nog reteren. Daarvoor is wel veel kennis nodig over feitelijke gedragsreacties en de manier waarop deze onderling samenhangen. Soms moeten we zelfs weten hoe gedrag reageert op prikkels die nog nooit gevoeld zijn. In zo'n geval zou een experiment van veel waarde zijn, maar experimenten in de economie zijn schaars (al komt daar de laatste jaren verandering in).

Halverwege de twintigste eeuw dachten optimisten een remedie gevonden te hebben voor het gebrek aan experimenten, namelijk empirische gedachtenexperimenten, ofwel econometrische modellen. Zo'n model beschrijft enkele economische relaties en vult die statistisch in. Het grote probleem was dat de statistische technieken geïmporteerd werden uit een andere context, vaak de biologie en genetica. In die context waren experimentele data beschikbaar, vaak ook in grote getale. In de beleidseconomie ging het juist veelal om macro-economische problemen, waar data schaars en uniek waren (jaarobservaties, ten tijde van Tinbergen een handvol waarnemingen, later enkele tientallen waarnemingen). Het bleek dat met één en dezelfde dataverzameling volstrekt verschillende modellen geconstrueerd konden worden, zonder dat het ene model evident superieur was aan het andere. Het gevolg was dat er rivaliserende theorieën konden voortbestaan, zonder dat de empirie een hard oordeel kon vellen. Kortweg, de economische theorie is minder eenduidig dan we zouden willen, de data zijn minder talrijk en hard, en het toetsinstrumentarium dat uit de statistiek was geleend ongeschikt voor de toepassing in de economie.

Toen ik ging studeren, was er een strijd gaande tussen Keynesianen en aanbod-economen. Centraal in dat debat stond de zogenaamde 'Phillips-curve'. Phillips was een ingenieur, die een empirisch verband had gevonden tussen de werkloosheid en de verandering van de lonen in het Verenigd Koninkrijk (Phillips, 1958). Dit verband ondersteunde een simplistische uitwerking van de opvattingen van Keynes, namelijk dat de overheid in staat is met monetair en budgettair beleid de geaggregeerde vraag te sturen om daarmee de hoogte van de werkloosheid systematisch te beïnvloeden. Op basis van de Phillips-curve meenden beleidsmakers een afruil tussen inflatie en werkloosheid te kunnen maken.

Met behulp van soms letterlijk mechanische modellen (een voorbeeld daarvan is tentoongesteld in de London School of Economics), maar vaker econometri-

sche modellen, werd dit idee vertaald in beleidsadviezen. Dankzij het eerdere werk van Tinbergen voor de Volkerenbond liep Nederland voorop in de modelmatige beleidsondersteuning.

Eind jaren zestig kwam de Phillips-curve onder vuur in een vernietigend artikel van Milton Friedman (1968). Friedman betoogde dat de afruil tussen werkloosheid en inflatie slechts op de korte termijn bestaat, zolang verwachtingen van individuen zich niet aan de hogere inflatie aanpassen. Economisch beleid op basis van de Phillips-curve zou op den duur leiden tot hyperinflatie zonder dat de werkloosheid beneden het 'natuurlijke' niveau zou zinken. Dit is inderdaad wat er eind jaren zestig, begin jaren zeventig in de Westerse wereld gebeurde.

De voorspelling die volgde uit Friedmans analyse kwam dus uit. Gelijk hebben en gelijk krijgen is echter twee. Een reeks economen hield zich vanaf 1970 bezig met de vraag, of de 'stagflatie' inderdaad Friedmans analyse bevestigde, of dat er wat anders aan de hand was. Rivaliserende wetenschappers, met strijdige theorieën – hier kon de waarheid haar nut bewijzen door de toets de ene dan wel de andere kant te doen uitslaan.

Maar niets daarvan.

Friedman had eerder in een optimistische bui beweerd dat meningsverschillen tussen economen vooral voortvloeien uit verschillende voorspellingen over de effecten van beleidsingrepen (Friedman, 1953, blz. 5). De meningsverschillen konden echter voortduren, omdat de rivaliserende en zelfs strijdige theorieën beide voorspellingen konden genereren die in overeenstemming waren met de feiten, althans, feiten op de korte termijn en binnen een bepaalde context. Anders gezegd, het bleek mogelijk te zijn om Keynesiaanse modellen zodanig aan te passen dat ook zij, goeddeels achteraf, de stagflatie konden 'voorspellen', zodat het pleit niet direct beslecht werd.

Wat zijn economen eigenlijk waard, als ze op deze manier altijd achteraf hun gelijk kunnen behalen en modellen naar believen kunnen aanpassen aan de werkelijkheid? Er zijn twee reacties.

De ene is van David Hendry. Hendry gelooft in een objectief 'data genererend proces', dat met goed econometrisch onderzoek langzaam tevoorschijn getoeverd kan worden. De waarheid geeft zich misschien nooit volledig bloot, maar door een streng proces van statistische toetsen komen we er wel steeds dichterbij. Een driewerf 'toets, toets, toets' verheft de econometrie van alchemie tot wetenschap. Hendry is uiterst bedreven in het formuleren van empirische modellen die een reeks van statistische toetsen kunnen doorstaan; het beste van die modellen wordt door hem dan tot het enige aanvaardbare verheven. Zijn methode pretendeert daarmee veel meer dan ze waar maakt. De toetsen die hij ge-

bruikt verliezen hun fundament op het moment dat ze dezelfde data gebruiken voor specificatie van de hypothese als voor het toetsen ervan. De specificaties zijn op maat gesneden voor de data waar ze mee geschat zijn – eenzelfde vergelijking, bijvoorbeeld voor de vraag naar geld, ziet er met Amerikaanse data heel anders uit dan met Britse (Keuzenkamp, 1995).

In een polemieek tussen Hendry en Friedman merkte de laatste op dat het heilig vertrouwen in één specifiek optimaal schattingsmodel een uiterst wankele basis voor wetenschap biedt. Beter is het om niet één model, maar een economische basishypothese vanuit een heel scala van gezichtspunten te beschouwen, zowel verschillende empirische specificaties, als vergelijkingen tussen landen en tijdsperioden, grote historisch gebeurtenissen. Kortom, om de hypothese met haar voorspellingen op robuustheid in verschillende contexten te beoordelen, en haar niet tot diepere waarheid te willen reduceren. Ik ben het daar van harte mee eens.

Naast die van Hendry is de tweede reactie op de vraag, wat economen eigenlijk waard zijn als ze hun modellen altijd achteraf kunnen bijstellen om ze 'waar' te maken, van Robert Lucas. In een sterk betoog heeft hij laten zien, waarom macro-economische modellen die geen dynamisch keurslijf hebben altijd kunnen worden aangepast aan de werkelijkheid, en daarmee goede korte termijn voorspellingen kunnen genereren maar tegelijkertijd waardeloos zijn voor structurele beleidsevaluatie. De modellen waar het om gaat bevatten allerlei vertragingen in het model waarmee de modelbouwer kan spelen, om zo de fit tussen modeluitkomsten en werkelijke data zo goed mogelijk te krijgen. Die vertragingen worden vaak als aanpassingsprocessen en adaptieve verwachtingen geïnterpreteerd.

Het startpunt van de kritiek van Lucas was de theorie van rationele verwachtingen in de macro-economie. Jan Tinbergen formuleerde ooit al een theorie van rationele verwachtingen, waarmee hij zonder het te weten het fundament van zijn modellen ondergroef. John Muth was heruitvinder van hetzelfde idee, maar Robert Lucas werkte het concept uit en bracht daarmee een omwenteling in de macro-economie teweeg (zie ook Keuzenkamp, 1991b). Waar Friedman al betoogd had dat de afruil tussen werkloosheid en inflatie slechts tijdelijk uitgebuit kon worden, zolang inflatieverwachtingen zich nog niet aangepast hadden, stelde Lucas dat burgers hun verwachtingen niet alleen vormen door terug te kijken, maar deze ook baseren op hun begrip van het beleid.

De vertragsingsmechanismen in traditionele macro-economische modellen deugen niet. Ze bieden de modelbouwer de gelegenheid modeluitkomsten en feitelijke data met elkaar overeen te laten stemmen, waarmee ten onrechte een goede voorspelkwaliteit van het model wordt gesuggereerd. Met andere woorden, de modellen bevatten 'vrije parameters' die goede korte termijn voorspellingen

opleveren (Lucas, 1976). Hoewel de alternatieve modellen waarmee Lucas werkte zeer geavanceerd zijn, poneerde hij hiermee een krachtig argument voor eenvoud. Arbitraire, willekeurige variabelen in modellen leiden tot een betere fit en zelfs vaak tot betere korte termijn voorspellingen, maar maken de modellen ongeschikt voor beleidsanalyse.

In een artikel met Michael McAleer heb ik het argument voor eenvoud in de econometrie nader uitgewerkt (Keuzenkamp en McAleer, 1995). De specificatie van econometrische modellen dient door overwegingen van eenvoud en analytische consistentie aan banden gelegd te worden.

Eenvoud gaat gepaard met bescheidenheid. Een model dat door analytische eenvoud wordt gekenmerkt, is vaak niet geschikt om al uw vragen in alle richtingen te beantwoorden. Per geval moet bezien worden wat voor middel geschikt is voor de vraag die aan de orde is: soms is dat een groter model, soms een historische vergelijking, soms de analyse van echte of quasi-experimenten. En soms is een peinzende blik uit het raam voldoende om een bruikbaar betoog te inspireren.

Wat al die verschillende methoden van economen bindt, of binden moet, is het micro-economische basisbesef over de rol van markten en prikkels in het overbrengen van informatie. In dat besef, meer dan in alle technieken die economen verder beheersen, ligt de belangrijkste waarde die economen kunnen bieden.

3. Voorspellingen en instrumenten

In de economie gaat het om meten en het analyseren van feitelijke of mogelijke beleidsinterventies. Niet om het toetsen van theorieën die iets met de waarheid te maken zouden hebben (Keuzenkamp, 2000). Mijn opvattingen, moet ik u waarschuwen, worden door velen als ouderwets beschouwd. Ze zijn namelijk de vertaling van het positivisme, een stroming in de wetenschapleer die honderd jaar geleden dominant was maar langzaam is verdrongen, eerst door het methodologisch falsificationisme van Popper, later door een verzameling kwakzalvers die zich postmodernisten noemt.

Als het niet om het najagen van de waarheid gaat, waarom dan wel? Naar mijn smaak kunnen economen op twee, onderling verbonden, manieren waarde opleveren. Ten eerste door het leveren van instrumenten, zoals een raamwerk om gedachten te ordenen. Denk aan de theorie van Walras, de welvaartsstellingen met haar veronderstellingen, maar ook aan het dubbel boekhouden, het disconteren of de Black-Scholes formule. Ten tweede door het formuleren van voorwaardelijke voorspellingen, die gebruikt kunnen worden bij besluitvorming.

Het soort voorspellingen waar ik op doel, als ik de waarde van economen prijs, is niet het voorspellen van de beurskoersen van morgen. De theorie van efficiënte markten maakt duidelijk waarom academische economen die als stuurder aan de wal staan daar niet goed in zijn. En ook doel ik niet echt op zoiets als de economische groei in ons land komend jaar. Het belang van die groeiprognose wordt zwaar overschat.

De meest interessante voorspellingen hebben met beleidsinterventies te maken. Stel dat we het minimumloon zouden afschaffen, wat zou er met de arbeidsmarkt en de lonen gebeuren? Of we voeren markten in waar vroeger de overheid de allocatie verzorgde, wat kunnen we dan verwachten? Een uitstekend overzicht van wat economen waard zijn als het om de analyse van zulke vragen gaat, is het artikel 'Economic deregulation: days of reckoning for microeconomists' (Winston, 1993). In dit artikel vergelijkt Clifford Winston de voorspelde effecten van deregulering in de Verenigde Staten met de feitelijke effecten. Het gaat daarbij om markten zoals die voor luchtvaart, spoorwegen, vrachtverkeer, telecommunicatie, kabel-tv, makelaardij, het bankwezen en aardgas. De micro-economie blijkt op een belangrijk aantal punten robuust, met name als het gaat om het voorspellen van prijseffecten en effecten op de kwaliteit van diensten. De meeste studies maken gebruik van econometrische technieken, waarbij opvalt dat er geen positief verband lijkt te zijn tussen de geavanceerdheid van de techniek en de kwaliteit van de voorspelling. Voorspelfouten worden niet weggenomen door veel betere schattingsmethoden te hanteren, maar door beter na te denken over structuurveranderingen van markten, zoals de wijze waarop technologie en marktverhoudingen mogelijk zullen veranderen als gevolg van deregulering. Met andere woorden, het echte economische denken voegt de meeste waarde toe, terwijl verfijning van technieken in deze gevallen niet essentieel is.

Dat wil niet zeggen dat technieken onbelangrijk zijn. In tegendeel, in sommige gevallen is het gebruik van simpele methoden zeer misleidend. Een voorbeeld is de analyse van arbeidsmarktgedrag. Er is veel onderzoek gedaan naar het effect van scholing op de kansen van werklozen om weer een baan te vinden. Op het eerste gezicht lijkt dat effect duidelijk aanwezig. Bij nadere beschouwing, als gecontroleerd wordt voor bijvoorbeeld selectie-effecten, is de werkzaamheid van scholingsprogramma's op zijn best twijfelachtig. De meest gemotiveerde baanzoekers willen wel een scholingsprogramma volgen, maar deze baanzoekers hadden ook zonder dat programma wel hun baan gevonden. De Amerikaanse econometrist James Heckman ontving afgelopen jaar terecht een Nobelprijs voor de ontwikkeling van technieken die het zicht op de werkelijkheid verhelderen.

De echte voorspellingen waar economen wel degelijk hun waarde kunnen bewijzen zijn de voorwaardelijke voorspellingen op basis van welomschreven

denkbeeldige interventies in markten. Economen hebben daarvoor een rijk scala aan instrumenten, die in veel gevallen hun waarde al meer dan bewezen hebben (Zie ook Faulhaber en Baumol, 1988). Het is de taak van de toegepaste econoom om die instrumenten verder te ontwikkelen en op creatieve wijze in te zetten voor de analyse van concrete vraagstukken. De vraag is of daar een markt voor is.

4. Falen op de markt voor economische ideeën

De markt voor economische ideeën werkt niet perfect. Dat maakt het moeilijk de waarde van economen vast te stellen. Marktverstoringen kunnen ertoe leiden dat de maatschappelijke waarde afwijkt van de individuele waarde van de econoom. Er zijn vier vormen van falen die de markt voor economisch denken verstoren:

- schaalvoordelen
- asymmetrische informatie
- externe effecten
- ontbrekende markten

Neem om te beginnen schaalvoordelen. Deze vormden lange tijd één van de rechtvaardigingen voor het bestaan van ons Centraal Planbureau. Voor de goede orde, mijn respect voor het CPB is veel groter dan dat van mijn collega van Nyfer: ik denk dat het CPB op enkele terreinen een goede en noodzakelijke rol vervult. Het grote macro-econometrische modellenwerk hoort daar echter nauwelijks toe. De wetenschappelijke illusie die in deze modellen is vevat is, zoals ik reeds heb aangegeven, schadelijk voor de professie en schadelijk voor het beleid. Maar een instelling die modellen heeft die het intertemporele boekhouden van de overheid faciliteren is zeer nuttig. Een bescheidener invulling van het traditionele modellenwerk verleent het CPB duurzaam bestaansrecht en is een correctie van een marktfalen. Indien daarvoor ook een grote databasis wordt onderhouden die tevens beschikbaar wordt gesteld aan economische onderzoekers elders (hetgeen in grote lijnen het geval is) dan wordt een nuttig publiek goed gecreëerd.

Ook een (lange termijn) evenwichtsmodel zoals Mimic is van waarde: een wetenschappelijk bureau dat in de markt opereert zal grote moeite hebben zo'n model te blijven onderhouden en bij te slijpen. Dat is dus bij het CPB goed ondergebracht, en zolang het model niet de pretentie krijgt de waarheid te 'mimicen' acht ik het hoog. Juist daarom hoort het CPB zich niet te lenen voor taken waar het bureau niet op berekend is. Het doorrekenen van verkiezingsprogramma's door één en hetzelfde model suggereert dat er één model is voor al

uw vragen, hetgeen dodelijk is voor politieke creativiteit en economische beleidsinnovatie.

Naast schaalvoordelen is er een tweede bron van falen in de markt voor economisch denken. Economen verkopen kennis. Kennismarkten kampen van nature met informatieproblemen. Ik begin met een informatieprobleem van geheimhouding, waarmee ik even bij het CPB blijf hangen. Het bestaan van het CPB wordt namelijk, naast schaalvoordelen, ook gerechtvaardigd met informatieproblemen. Hetzelfde geldt ook voor een instelling als het CBS. Een interne instelling kan dingen weten, die een vreemde instelling niet mag weten. Om deze reden hebben bijvoorbeeld banken hun eigen economisch bureau voor het verrichten van analytisch werk, of hebben gloeilampenfabrieken een eigen natuurkundig laboratorium. Zo ook de overheid, die op basis van vertrouwelijke gegevens (bijvoorbeeld voorlopige begrotingen) rekenwerk laat verrichten door een interne club. Het aantal situaties waar dit zich voordoet is overigens beperkt – ik schat dat het om hooguit 5% van de activiteiten van het CPB gaat. Hoe dan ook, het is niet altijd wenselijk om dat werk in alle openheid te doen, via een aanbesteding op de markt aan onderzoeksbureaus als de SEO. Dit kan een bestaansrecht vormen, al is het geen eenvoudige opgave om de interne dienst, die van verplichte winkelnering profiteert, scherp te houden. Daarom heeft Henk Don een moeilijker baan dan ik. En daarom is het Natlab van Philips voor een flink deel ontmanteld en hebben steeds meer grote high-tech bedrijven meerdere kleine intern concurrerende onderzoeksbureaus⁸.

Ik keer terug naar de informatieproblemen op de markt van het economisch denken. Indien ik een idee heb en dat wil verkopen, moet ik de koper ervan overtuigen dat het idee waardevol is, zonder het al bij voorbaat prijs te geven. Dit probleem is minder academisch dan u wellicht denkt: het schrijven van offertes voor opdrachtgevers is een vak apart. Het schrijven van een offerte omvat een weergave van de vraag waar de opdrachtgever mee worstelt (en die vraag is in de praktijk soms verschillend van de vraag die formeel is gesteld). Vervolgens wordt een aanpak van de vraag voorgesteld, en tot slot wordt beargumenteerd waarom juist de offerteschrijver geknipt voor het onderzoek is. Bij het beschrijven van de aanpak wordt soms al, bewust of onbewust, een dosis kennis om niet weggegeven. Wetenschappelijke economen, die echt nieuwe dingen aanbieden, hebben de neiging in het offertestadium teveel weg te geven, omdat ze graag pronken met hun knapheid of omdat ze bang zijn anders niet geloofwaardig te zijn. Daarmee verstoren ze hun eigen marktwaarde.

⁸ Om de toegevoegde waarde van beleidseconomen te vergroten is het derhalve gewenst het CPB om te vormen tot een Nederlands Bureau voor Economisch Onderzoek, dat een beetje gaat lijken op het Amerikaanse NBER. Dat betekent een kleine vaste staf, een uitstekende database die als publiek goed beschikbaar is, en een met regelmaat verversend bestand van Nederlandse en buitenlandse 'fellows'. Het CPB wordt dan meer faciliterend in plaats van uitvoerend voor wetenschappelijk beleidseconomisch onderzoek.

In een beperkt aantal gevallen wordt het schrijven van een offerte zelf al betaald. Meestal is het in concurrentie offeren een spel, waarbij de complete pot (of opdracht) naar de winnaar gaat (Bull, Schotter en Weigelt, 1987). Dit stimuleert het schrijven van sterke offertes, tenzij het risico van verliezen zeer groot is. Openbare aanbestedingen met een onbeperkt aantal mogelijke gegadigden, waarbij de inspanning voor het offeren niet beloond wordt, zouden om die reden wel eens tot een suboptimale uitkomst kunnen leiden.

De derde bron van marktfalen is die van externe effecten. Economische ideeën, eenmaal ontwikkeld en vrijgegeven, kunnen zoals elke vorm van kennis veel waarde opleveren voor het oplossen van verwante problemen. Deze kennis-externaliteit is een reden waarom vooral fundamenteel wetenschappelijk onderzoek wordt gesubsidieerd.

De laatste bron van marktfalen die ik noem is het probleem van ontbrekende markten. De potentiële koper van economische kennis is zich er niet altijd van bewust dat hij een vraag of probleem heeft. Soms lijken de latente afnemers van economisch onderzoek net zo erg als geesteszieken, die ook de neiging hebben hun behoefte aan hulp te ontkennen. Veel problemen, die in feite allocatieproblemen zijn, worden niet als zodanig ervaren.

5. Onafhankelijk economisch onderzoek

Is er een markt voor onafhankelijk economisch onderzoek, waar economen hun waarde bewijzen kunnen? Volgens sommigen is onafhankelijk contractonderzoek bijna onmogelijk. Enige tijd geleden schreef directeur Henk Don van het CPB: "Bij contractonderzoek dreigt vaak uitholling van kwaliteit onder druk van schaarse middelen, soms in combinatie met inhoudelijke sturing door de opdrachtgever naar de gewenste uitkomst. Dan is onderzoek niet meer informierend, maar legitimerend" (Don, 1996, blz. 208). Ik denk dat het met het meeste contractonderzoek wel meevalt. Schaarste van middelen kan ook leiden tot doelmatige aanwending ervan, concurrentie in de markt tot innovatie. Soms bestaat er behoefte aan legitimerend onderzoek, er zijn Bureaus die in de Economische Argumentatie daarvoor gespecialiseerd zijn. Maar soms wil een opdrachtgever echt toegevoegde waarde in de vorm van vernieuwende analyse en informatie. Ook dat is een marktniche die gewoon kan bestaan.

Onafhankelijkheid heeft marktwaarde en is niet voorbehouden aan de status van ambtenaar. Zo'n status suggereert een objectiviteit en, wederom, een waarheidsgehalte, dat niet waar te maken valt⁹.

⁹ De rol van het CPB als onafhankelijke en objectieve scheidsrechter heeft kort geleden een knauw gekregen, toen minister Netelenbos aan KPMG verzocht de meningsverschillen tussen

6. Besluit: wat zijn economen nou waard?

Soms is de waarde van economisch advies aanzienlijk. De SEO deed onlangs voor enkele luttele duizenden guldens onderzoek naar het budgetteringssysteem voor ziekenhuizen. De uitkomst droeg bij aan een verschuiving van jaarlijks tenminste 50 miljoen gulden in de richting van kleinere ziekenhuizen. Dat is kleingeld, in vergelijking met de waarde die de Britse economen Binmore en Klemperer als adviseurs van de Britse overheid bij de UMTS-veiling leverden. Het Nederlandse ministerie van Verkeer en Waterstaat was 'pennywise': mijn collega Arthur Schram mocht voor enkele duizenden guldens wat advies in de marge leveren, verder wisten de Haagse ambtenaren het zelf wel. Inderdaad, ze hebben het geweten.

In 1974 probeerde Ronald Coase een schatting te maken van de waarde van het advies van wetenschappelijke economische beleidsadviseurs. De salarissen van alle economen die in dat jaar onderzoek deden naar publieke beleidsvraagstukken zouden rond de \$20 mln. bedragen. Indien de economen het BNP slechts met een fractie van een procent zouden kunnen verhogen, dan zou de winst volgens Coase al gigantisch zijn.

Ik sluit me graag bij deze boodschap van Coase aan. Ik denk ook dat die waarde gegenereerd kan worden, indien wij als onafhankelijke economen de broek aantrekken die ons past, en ons aan ons comparatieve voordeel houden. Dat wil zeggen, geen waarheden verkopen die slechts tot ongeloof zullen leiden, en in het eigen werk het economisch denken cultiveren en niet dat van makelaar in belangen. Om die handel vervolgens ook te verkopen, en daar sta ik uiteindelijk voor, hebben we de zendingsdrang nodig die Stigler zo bij economen mist. De toegepaste econoom is, zoals mijn voorganger Bernard van Praag het vaak noemde, als een handelsreiziger in ideeën. Zijn waarde wordt misschien wel eens door marktfalen gehinderd, maar uiteindelijk wordt deze toch vooral bepaald door de eigen ondernemingszin en zijn innovatievermogen. Ik hoop daar bij de SEO een bijdrage aan te kunnen leveren.

Literatuur

- Bull, C., A. Schotter en K. Weigelt, 1987, 'Tournaments and piece rates: an experimental study', *Journal of Political Economy*
 Don, H., 1996, 'De positie van het Centraal Planbureau', *ESB*
 Eijffinger, S., 2001, *Centrale banken: van monopolisten tot concurrenten*, oratie Tilburg

het Rotterdamse havenbedrijf en het CPB over de noodzaak van een tweede Maasvlakte te beoordelen.

- Ewijk, C. van, R. de Klerk, G. Reuten en B. Thio, 1982, *Macro-economisch stimuleringsbeleid, een analyse van grondslagen en effecten van bestedingsverruiming en arbeidstijdverkorting*, Economische monografieën, Universiteit van Amsterdam
- Faulhaber, G.R. en W.J. Baumol, 1988, 'Economists as innovators: practical products of theoretical research', *Journal of Economic Literature*, blz. 577-600
- Friedman, M., 1953, 'The methodology of positive economics', in *Essays in Positive Economics*, Chicago University Press
- Friedman, M., 1968, 'The role of monetary policy', *American Economic Review* 58, blz. 1-17. In wezen was zijn kritiek al vervat in zijn boek *A Theory of the Consumption Function*, Princeton University Press
- Gradus, R. en H. Keuzenkamp, 1992, 'Arbeidsongeschiktheid, subjectief ziektegevoel en collectief belang', *Tijdschrift voor Politieke Economie*, blz. 70-79
- Hahn, F., 1985, 'In praise of economic theory', in: *Money, Growth and Stability*, Basil Blackwell, Oxford, blz. 10-30
- Hayek, F.A., 1979, *The Counterrevolution of Science: Studies on the Abuse of Reason*, Liberty Press, Indianapolis
- Hayek, F.A., 1989, 'The pretence of knowledge, Nobel memorial lecture', December 1974, *American Economic Review*
- Hayek, F.A., 1991, 'On being an economist', in: W.W. Bartley III en Stephen Kresge, *The Collected Works of F.A. Hayek*, vol. III, Routledge
- Keuzenkamp, H.A., 1991a, 'Invoering ministelsel biedt geen oplossing; schaf de uitvoeringsbureaucratie van de sociale zekerheid af', *Het Parool*
- Keuzenkamp, H.A., 1991b, 'A precursor to Muth: Tinbergen's 1932 model of rational expectations', *Economic Journal*, blz. 1245-1253
- Keuzenkamp, H.A., 1995, 'The econometrics of the Holy Grail', *Journal of Economic Surveys*, blz. 233-248
- Keuzenkamp, H.A., 1999a, 'Lopen marktwerking en deregulering vast?' *Socialisme & Democratie*, blz. 159-166
- Keuzenkamp, H.A., 1999b, 'Leve de economisering', *ESB*
- Keuzenkamp, H.A., 2000, *Probability, Econometrics and Truth*, Cambridge University Press
- Keuzenkamp, H.A. en M. McAleer, 1995, 'Simplicity, scientific inference and econometric modelling', *Economic Journal*, blz. 1-21
- Keuzenkamp, H.A. en R. van der Ploeg, 1990, 'Het grote onvermogen, een kritiek op de gangbare analyse van de overheidsfinanciën', *ESB*, blz. 608-612
- Keynes, J.M., 1936/1973, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Collected Writings vol VII, Macmillan
- Knight, F.H., 1951, 'The role of principles in economics and politics', *American Economic Review*, blz. 2-4
- Klamer, A., 1984, *The New Classical Macroeconomics*, Harvester Press, Brighton

- Lawson, N., 1992, *The View from Nr. 11 – Memoirs of a Tory Radical*, Corgi Books, Londen
- Lijphart, A., 1990, *Verzuiling, Pacificatie en Kentering in de Nederlandse Politiek*, Becht
- Lucas, R., 1976, 'Econometric policy evaluation: a critique', in Karl Brunner en Allan Meltzer (red.), *The Phillips Curve and Labor Markets*
- Phillips, A.W.H., 1958, 'The relationship between unemployment and the rate of change of money wage rates in the United Kingdom, 1861-1957', *Economica*, blz. 283-300
- Smith, A., 1776, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, University of Chicago Press, red. Edwin Cannan
- Stigler, G.J., 1965, 'The economist and the state', *American Economic Review*
- Teulings, C., 1985, 'Arbeidsduurverkorting met behoud van loon: 32 uur in 1988?' *Tijdschrift voor Politieke Economie*, blz. 88-101
- Walras, L., 1926, *Elements of Pure Economics*, tr. W. Jaffe, 1954, Orion Editions, Philadelphia
- Winston, C., 1993, 'Economic deregulation: days of reckoning for microeconomists', *Journal of Economic Literature*, blz. 1263-1289